

Author: Gulyás, Levente

Affiliation: Freelance

Title: UNITY IS STRENGTH

Citation: Metszet, Vol 15, No 4 (2024), pp 10-19

<https://doi.org/10.33268/Met.2024.4.1>

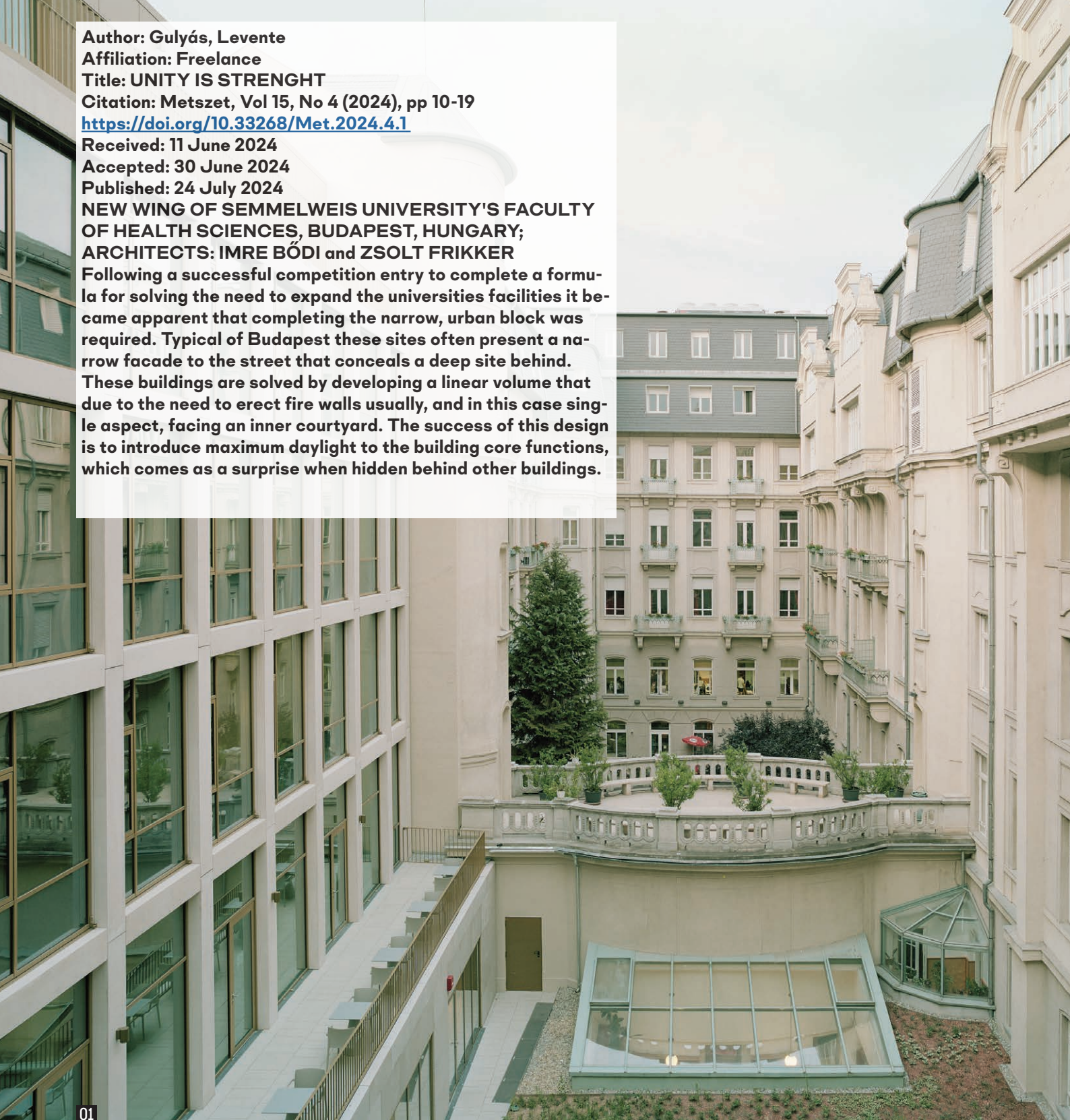
Received: 11 June 2024

Accepted: 30 June 2024

Published: 24 July 2024

NEW WING OF SEMMELWEIS UNIVERSITY'S FACULTY OF HEALTH SCIENCES, BUDAPEST, HUNGARY; ARCHITECTS: IMRE BÓDI and ZSOLT FRIKKER

Following a successful competition entry to complete a formula for solving the need to expand the universities facilities it became apparent that completing the narrow, urban block was required. Typical of Budapest these sites often present a narrow facade to the street that conceals a deep site behind. These buildings are solved by developing a linear volume that due to the need to erect fire walls usually, and in this case single aspect, facing an inner courtyard. The success of this design is to introduce maximum daylight to the building core functions, which comes as a surprise when hidden behind other buildings.

01

EGYSÉGBEN AZ ERŐ

Mindentől függetlenül örömmel ír az ember olyan épületről kritikát, amely talán utolsóként még a klasszikus tervpályázati rendszer eredményeként születhetett meg. Ezen belül külön kiemelendő, hogy nagy változtatások nélkül, a pályázat során egymással megütköző ötletek közül elsőként kikerülő terv valósulhatott meg. Így lehetőségünk van arra, hogy a megépült házat a pályázaton előkerült gondolatok nyomán, többek között a többi díjazott tervhez képest elemezzük, illetve hogy megnézzük, hogyan fejlődött a ház a pályázati szakasz után.

A homlokzat a Szentkirályi utcai historizmus korabeli szomszédok egyenrangú partnerévé vált, felismerve, hogy azok szerkesztésmódja, mivességük és részletgazdagságuk alkalmazandó érték, miközben a vízszintes tagolások közé befeszülő fűrészfogas struktúra izgalmas és mai válasz a szűk utca különféle nézőpontjaira is. De Bódi és Frikker nem maradtak meg a Vas és Szentkirályi utcák – egyebekben épp elég erős – szellemi vonzáskörzetében, olyan horizonton is látható munkájuk, amit például a Caruso St. John iroda 2016-ban befejezett brémai banképülete fémjelez. Igen, a kapualjról beszélek, amely a kortárs hazai építészet egyik legmivesebb, példaadó darabja, s amelynek referenciái a legnemesebb nemzetközi fejleményekkel való jó értelmű lépéstartásról is tanúskodnak. | Szabó Levente (A Vedres György-díj laudálása)

Tudni kell az épületről, hogy az építésznek rengeteg funkciót kellett aránylag kis területre betervezniük. Ennek tudatában valódi bravúr, hogy ennyi átlátás, teresedés, közösségi helyek, egy tágas aula és fényudvarok is belefértek az egyébként funkcionálisan nagyon jól működő épületbe. A visszajelzések alapján a hallgatók örömmel vették birtokba az épületet. | Botzheim Bálint (Octogon)

01 Az SE új szárnya az egykori Pajor-szatórium udvaros beépítésének kiegészítéseként új egységet hozott létre a Palotanegyeden belül

ÉPÍTÉSZ | ARCHITECT
Bódi Imre, Frikker Zsolt

FOTÓ | PHOTO
Danyi Balázs

SZERZŐ | AUTHOR
Gulyás Levente

AZ SE EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI KARÁNAK ÚJ SZÁRNYA | SZENTKIRÁLYI UTCA, BUDAPEST

—A Semmelweis Egyetem (SE) már 2004-ben kiírt egy pályázatot a Tűzoltó utcába kerülő Oktatási Központjára, amelyet az M-Teampannon nyert meg. [1] Ezt követte a 2016-ban az Egészségtudományi Kar Vas utcai épületének – amely akkreditált képzések és az alternatív gyógyászatfejlesztés otthona – Szentkirályi utca irányába való bővítésére meghirdetett nyílt, titkos pályázat. A bírálóbizottság tagjai az egyetem dékánján, Nagy Zoltán Zsolton és Fernezely Gergely Sándor megbízott főépítészen kívül Zsuffa Zsolt, Marián Balázs és Sáros László György építészek voltak. A telek, amelyen a SE kibővített

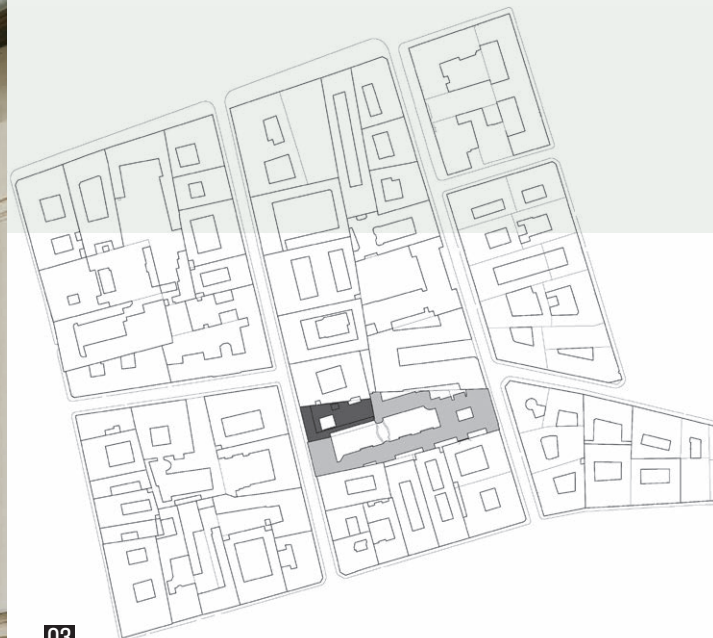
02

Egészségtudományi Kara foglal helyet, egy egész belvárosi tömbön áthaladó egység. Az 1889-ben a Szentkirályi utcában Pajor Sándor által megalapított vízgyógyintézet 1908-ban bővült ki Hüttl Dezső tervei szerint

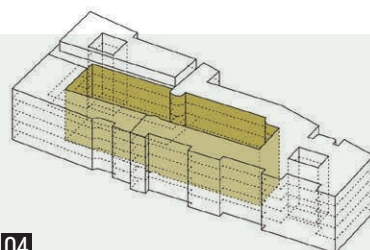
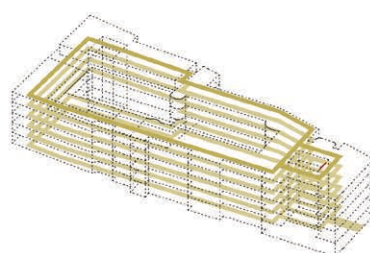
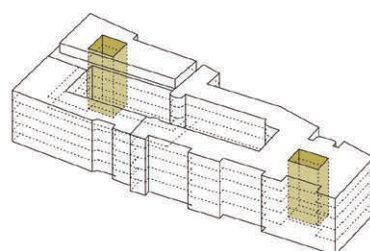
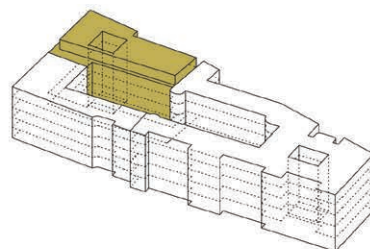
01
02

a párhuzamos Vas utca felé. [2] A 2016-os pályázat helyszínéül szolgáló telken korábban elemi iskola állt, majd a 2010-es évek végéig a SE együttesébe ékelődve foghíjparkolóként működött.

03
04

03

04

- 02 Az új elemet a meglévő udvari beépítéshez szervesen kötő szerkesztés elemei: a vertikális hangsúlyok megtalálása és a közlekedők folytonosítása
- 03 Az átmenő telek a tömb helyszínrajzában
- 04 A koncepció: az új tömeg; a központi átriumok; a szintek közlekedői; a bezárt belső udvar

—A pályaművekben megfogalmazott legfőbb kérdés így az lett, milyen módon lehet befejezni a keskeny, hosszanti udvar köré kialakult együttest a Szentkirályi utca oldalán. A lezárás mikéntje lett az a vízvonalzó, amely

a pályázatok közötti legfőbb különbséget adta, és végül a győztes tervnek is ez a legfőbb gondolata. Azt lehet mondani, hogy a kérdésre a leginkább magától értetődőbb választ adó megoldás volt az, amely a Fragment Studio

tervét kiemelte a többi közül. Az első díjas pályamű a többihez képest az együttes integránsabb részévé tudta tenni az új részt, legfőképpen talán azért, mert annak lényegi, belső struktúráját írta tovább. Nem feltétlenül mindig az idomulás vezet jó eredményre egy együttes kiegészítéssel, ebben az esetben azonban olyan erősek voltak az

adottságok, hogy ez a stratégia bizonyult a legsikeresebbnek. Ennek a szerkesztésnek az eredményeképpen olyan összeolvadás valósult meg, amelyben az oktatási központ utolsó elemének beillesztésekor megszűnt az addigi részek külön entitásként való létezése, az addig különálló egységek egyetlen épületté alakultak. Az összeolvadás

- 05 Míg a homlokzat
fűrészfogas kialakításából
fakadóan az utcai
tanterem nyílásai
a Rákóczi út felől
összezárnak...
- 06 ...addig a Mikszáth tér felől
felnyílnak

A rendkívül szorított helyzetben a tervezők a publikus és a privát, külső és belső, lenti és fenti terek közötti átmenetek széles skálájának kihasználásával olyan egybefüggő térstruktúrát alakítottak ki, ahol a köztes terek világos, élő közösségi terekké váltak. Az épület a megvalósítás folyamatával, a városi kontextus kezelésével, illetve kortárs oktatási terek létrehozása tekintetében is példát állít a tervezők és megbízók elé egyaránt, s tervezőinek és megbízóiknak is a becsületére válik. | (A Budapest Építészeti Nívódíj értékeléséből)

06

révén a ház erényeként éppúgy említhetjük az új előadótermet, mint a század eleji mives Vas utcai homlokzatot, vagy a belső udvaron kialakított szanatóriumi teraszokat.

—A kulcs a szerkesztettségben van. A meglévő rendszer józan, átgondolt absztrahálása a közlekedők, belső udvarok és bevilágítók rendjének megfelelő arányát hozta létre. A folyamat eredményeképpen kialakult alaprajzra nézve csak nehezen tudnánk megmondani, mi az utólag odaillesztett rész. A többi pályaműben is hangsúlyosan jelennek meg ezek az oktatási intézményekben kifejezetten fontos, közösségi tereket definiáló elemek, de a többi terv talán ebből a szempontból maradt legkevésbé hű a meglévőhöz. A Fragment tervében a kiindulópont a meglévő,

11

08

09

keskeny hosszú udvar körüli karéj vonalának szigorú folytatása, a karéj körüli épületek szintjeinek összekötése, az így kialakult sarokelemben pedig a Hüttl-féle átrium párjaként súlypontilag az utcai traktus után elhelyezett udvar volt.

—A régi és új egységét szem előtt tartó játékban a tervezők szerint inntól kezdve már csak arra kellett figyelni, mi az, amit a meglévő ház „súg nekik”. A végeredmény pedig olyan épület lett, amely a meglévőt tekintve teljesen magától értetődőnek tűnik. A szigorú szerkesztésben a korábbi struktúrát követve egy utcai és egy udvari traktusba kerültek a különböző oktatási termek, az ezek mellett lévő közlekedők mentén pedig három vertikális

10

- 07 A bélietes kaput idéző főbejárat a Palotanegyed történeti formái újraértelmezésének is tekinthető
- 08-09 A folyamat eredményeképpen kialakult alaprajzra és metszetre nézve csak nehezen tudnánk megmondani, mi az utólag odaillesztett rész

07

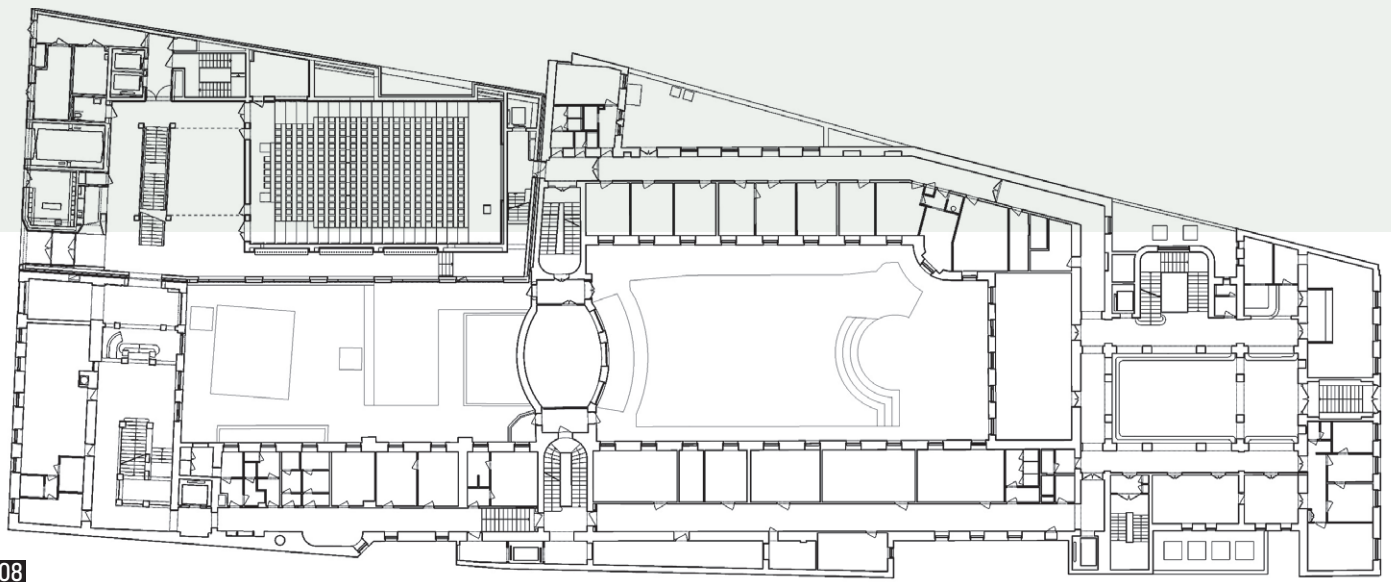
hangsúly alakult ki a házban: a központi átrium, az új rész és a Vas utcai tömb közötti szintegyeztetést kezelő slicc és egy tűzfal melletti bevilágító kürtő az épület kiszolgáló-sávjában. Ilyen egyszerűen összefoglalható a ház DNS-e, ami önmagában sem lenne kevés, azonban igazi hatását a ház az egész egységet körbejárva, azzal egybelátva fejt ki a látogatóra.

—Egy másik rétege régi és új játékanak a Hüttl-ház eredeti funkciójával áll kapcsolatban. Az építészetileg a Palotanegyed pompájához mérten is illusztris Vas utcában a század elején épült ódon ház erkélyeit, nagyméretű ablakait, nagy, mives bejárati előtetőjét nézve az az érzésünk támad, mintha egy korabeli szálló portája előtt haladnánk el. A korabeli Magyarság című napilap fotómellékletet közölt a Pajor-szanatóriumról. A képeken a betegek láthatók az épület különlegesen kialakított

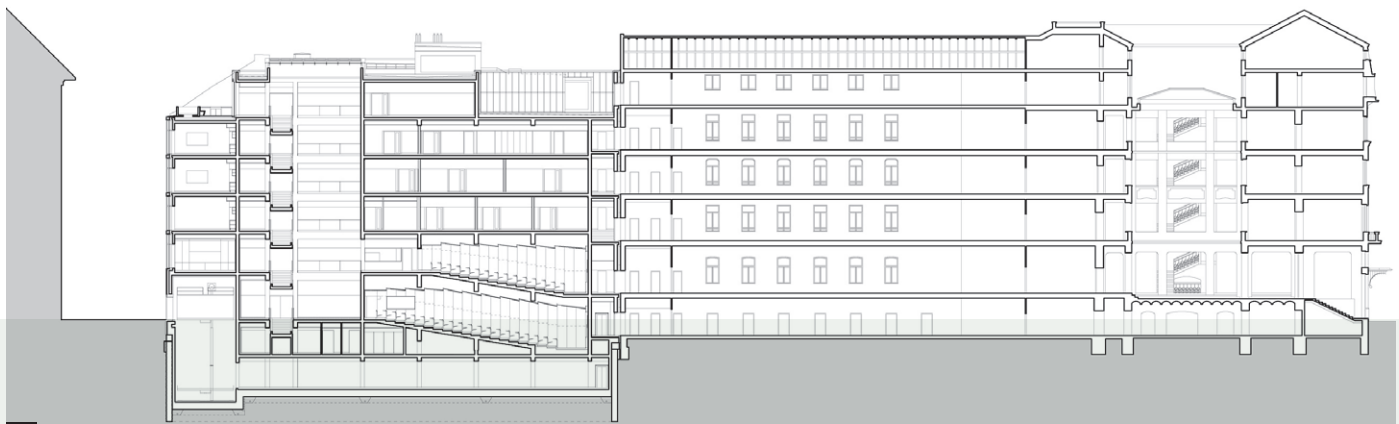
tereiben, kezelés közben az egymás mellett sorakozó kádakban, a világhírű Shultess gyógytornagépeken vagy éppen mesterségesnapfény-kezelésen, egyszóval az akkoriban legmodernebb kezelések közben, luxuskörülmények között. [3] A fotókon jól látható, hogy a ház, belvárosi elhelyezkedése ellenére, jól kihasználja a kiváló adottságokkal rendelkező belső udvar lehetőségeit. A benti oldalon nagyméretű erkélyeken, a tetőkön kialakított pergolák alatt, vagy a két épületet összekötő teraszon „nap- és légfürdőznek” a bentlakásos páciensek, napernyők a pálmák között.

05

—Ezek a tér-többletek jól jöttek az időközben megváltozott funkció esetében is. A 2. világháborút követő államosítások nyomán állami kórházzá vált szanatórium épületét később a Semmelweis Orvostudományi Egyetem kapta meg. Az udvar felé a ház kontúrján kívül eső fedett-nyitott

08

09

átmeneti terek az átlátások révén erősítik az egységek összetartozását, miközben az egyébként belvárosi környezetben lévő Vas és Szentkirályi utcákra kinéző tömb rejtett, belső oázisából töltődhetnek a diákok a közösségi tereken. Az új épületben az egyik terasz az első emeleti nagyelődő szintjén található, a szilva alakú régi terasszal egy szinten, attól egy „integetésnyire”. A másik az ötödik emeleten öleli körbe megszakítatlanul az utca és az udvar felől a koronázószintet.

—Érdekes momentum a ház alakulásával kapcsolatban, hogy a helyi előírások miatt a Szentkirályi utcában a lapostetős épület visszahúzott koronázószintje alatti utcai párkánnyal a környező házak párkányszintjéhez kellett igazodni. Az utcáról nézve így kissé alacsonyabbnak, befejezetlennek tűnhet a homlokzat teteje, ugyanis az utcáról a visszahúzott koronázószint még nem látszik, ugyanakkor a párkányok szintjén sincs külön hangsúlyozott lezárás, csak az általános szinteket elválasztó vékony osztóparkány. Ez viszont a szomszédos házak kiugró tetőpárkányaihoz képest kevésbé erős, „visszafelé kilógó” helyzetet eredményez. Ha azonban az eredeti tervekben szereplő módon a ház egy szinttel magasabb lett volna, ezt a problémát a többi párkány fölé magasodó utolsó általános szint megoldotta volna. Ettől függetlenül a tetőtéri közösségi terasznak jól tesz az így kialakult védettség.

—A Palotanegyedben homlokzatot formálni felelősséggel jár, ez a momentum ugyanakkor lehetőséget adott a tervezőknek arra, hogy elgondolkozzanak azon a kortárs építészetben mára egyre aktuálisabbá váló elváráson, hogyan

lehet a történeti kontinuitást megtartva új tartalommal megtölteni az építészet régi formáit. A témát zászlajukra tűző brit építészet képviselői közül talán Adam Caruso és Peter St John munkássága szolgáltatja a legekleatásabb példákat a régi formákat bátran használó, azt az anyag és az ornamentika szintjén kiteljesítő viselkedésre. [4] Talán nem véletlen, hogy a bejárat félköríves tagozatos kapuja, a perforált, rézszínű fémbetétek és az udvari homlokzaton a háznak tektonikusságot kölcsönző, az ablakok közötti betonlapok egymásra támaszkodó gerendás-oszlopos kialakítása is mind-mind ezt a hozzáállást juttatják eszünkbe. Ebben az összefüggésrendszerben is kihívást jelent a szűk utcában a 19. századra jellemző fallyukasztás-típusú nyílásalakításhoz való viszonyulás, a tömör és az üvegfelületek arányainak megtalálása a mai kor igényeinek jobban megfelelő, padlótól plafonig tartó üvegfelületekkel. A nyílásoknak a Fragment által alkalmazott fűrészfogas kialakítása mellett, hogy az árnyékolást is kezeli, ravasz csellel kerül ki ezt a nehézséget. A szűk utcában való közlekedésből fakadó rövidülés miatt a háznak két jellemző nézete van; az egyikben a merőlegesen álló, keskeny finombeton homlokzatelemek a vékonykának tűnő üvegfelületek között összefüggő, szinte teljesen zárt képet alkotnak, a másikon az előbb látott tömör elemek teljesen eltűnnek, kinyílik a homlokzat, és csak az osztóparkányok közötti üvegfelületek láthatóak. Mindkét esetben megnyugtató a tömör és az üveg aránya. A mozgásból fakadó változás a vízszintes osztóparkányok

02

07

05
06

10

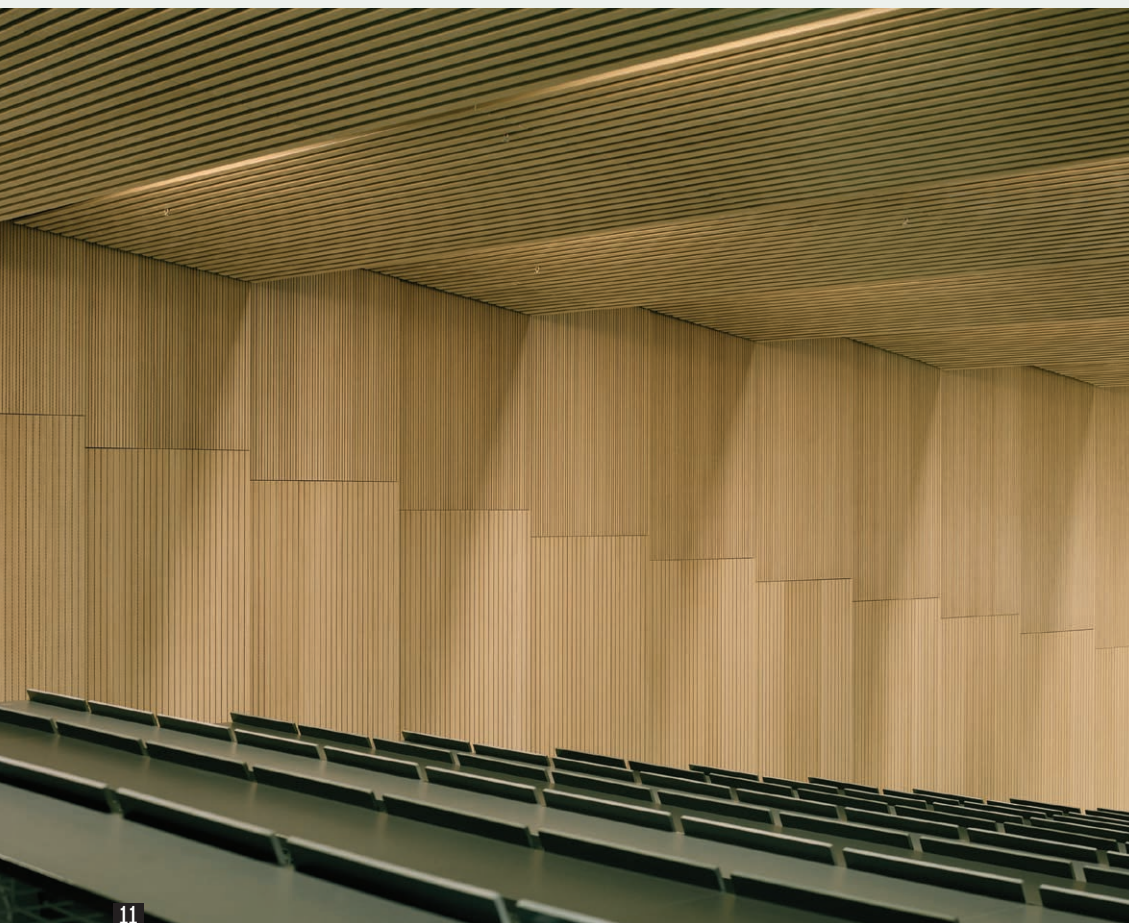
mentén jön létre, így a horizontális osztottság lesz a meghatározó a Szentkirályi utcai homlokzatnál.

—Az utcáról is érezhető a homlokzaton használt anyagok minősége, reprezentativitása, ami a Vas utcai Hülti-homlokzat párjává emeli a mait. Felvetődhet azonban a kérdés, hogy ez a fajta reprezentativitás sajátja-e a mai oktatási intézményeknek, legyenek azok bár a Palotanegyedben is. A homlokzat lábazati szintje jólesően emelkedik ki, biztos alapot teremtve a fölötte végbemenő átváltozásokhoz. A koncentrikusan befelé redőzött félköríves bejárati kapu pedig kellő hangsúlyt teremt a semleges sávban. A lábazati szinten egy harmadik léptéket képviselő szerviznyílások önmagukban jól állnának a homlokzati kompozíciónak, a környező házak mellett azonban kisebb zavart okoznak, ahogyan látszólag nem találják a helyüket a környéket jellemző szuterén és megemelt földszintek nyílásai által kifeszített vonalak között. Helyes és üdvözlendő gesztus ugyanakkor ebben a sávban, hogy az épület az utca emberével is kommunikál az utcáról nyíló leendő gyógynövénybolt formájában.

—Egy másik, a ház szerkesztésében felfedezhető fontos gesztus a leendő átalakítások lehetőségét érinti. Az épület több mint százéves hagyományt visz tovább az egészségtudományok szolgálatában, és valószínűsíthető, hogy a fő csapásirány, a gyógyítás és ennek oktatása, a jövőben is megmarad. Ezen belül azonban, ahogy eddig is voltak, a jövőben is várhatók változások. Így a tervezők az oktatási terek típusaival az alakíthatóságukról is gondoskodtak. Az utcai traktusokban a hagyományosan az utcára

néző tantermi helyiségeknek tartósabb struktúrát készítettek, míg a belső udvar felé néző gyakorlati termek esetében a két nagyelődő fölött flexibilis sávot alakítottak ki. Üdítő az a cizelláltság, amely így a ház alakíthatóságának mértékét jellemzi. Főleg annak fényében, hogy ebben a témában a zászlóshajóként bemutatott nyugati projektek gyakran életszerűtlen megoldásokkal operálnak, amelyek példaadás helyett inkább elidegenítenek ettől a nagyon fontos fenntarthatósági szemponttól.

—Mértékletesség és a megfelelő arányok megtalálása – nehéz az építésznek ezeket az erényeket gyakorolni olyan pályázat esetében, ahol mindenki nagyobbakat akar dobni a másikkal. A Fragment nyertes pályaműve esetében azonban épp a szerény hallgatás lehetett az, ami felhívta magára a zsűri figyelmét. A pályamű inkább az együtteshez való megfelelő kapcsolódás módjában akart mondani valami hangsúlyosat. Ennek eredményeképp a megépült házra látványosan igaz, miszerint az egész több, mint pusztán a részek összessége. Ebben rejlik a ház ereje, a többi elem mellé való beállításával, azzal, hogy tudja, hol a helye. Egy magánál nagyobb célt szolgál, így képes megsokszorozni erejét. Ez az attitűd hozzájárulhatott, hogy a kivitelezés során se veszítsen fényéből a nyertes pályamű, ezért is lehetett, hogy kivételesen magas minőségben tudott elkészülni az épület 2022 első felében. Az egység, amely az utolsó elem helyére kerülésével kialakult, új történet kezdetét jelentheti a Palotanegyedben.

Az új épület nem csupán rácsatlakozik a meglévő együttesre, hanem sokkal többet tesz ennél: belső áramlásokat indít, lendületet teremt. A központi szervező szerep a tágas, fényel bejárta átriumra hárul. [...] A plasztikai hatást tovább erősíti a színválasztás: a szerkezetek nyersbeton felületeit a burkolatok világosszürke tónusa egészíti ki. Ennek köszönhetően akár a térbeli formák, akár az egyes síkok építészeti jelentőségükön túlmutató képzőművészeti tartalmakat nyernek. | Okrutay Miklós (Régi-Új Magyar Építőművészet)

11

- 10 Az épület közlekedőrendszere a meglévő udvaros szerkesztést vette alapul, így a főbb előadókhoz csatlakozó közös terek az udvar körüli modern kerengőkként működhetnek
- 11 Míg az udvaros beépítés kiegészítéseként az új ház elsősorban közlekedői mentén kapcsolódik a Hűltl-házhoz, addig a ház központi elemei még a közlekedők által körülölelt nagyelőadók. Testük belülről egynemű, meleg, barlangszerű

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Pesti, Monika: „A tradíciókat követve - modern hangvételben”, *Építőmester*, Vol 14, No 1-2 (2009).
- [2] Honti, József: „Hetvenkét éve hunyt el Pajor Sándor”, *Semmelweis Egyetem Újság*, Vol 8, No10 (2007).
- [3] „A Pajor-szanatórium”, *Visszhang - régi újságok és folyóiratok gyűjteménye* [blog], hozzáférhető: <<https://sajtoarchivum.wordpress.com/2016/12/29/a-pajor-szanatorium/>> [utolsó belépés: 2024-06-14].
- [4] Caruso, Adam: „Novelty is nonsense, Interjú Adam Carusóval”, *Louisiana Chanel* (2017), hozzáférhető: <https://www.youtube.com/watch?v=Jyfq7uLNxg&t=341s&ab_channel=LouisianaChannel> [utolsó belépés: 2024-06-14].

ÉPÍTÉSZET: Studio Fragment Kft. | ÉPÍTÉSZ MUNKATÁRSÁK: Buzás Bence Álmos, Nagy Zsuzsanna, Lőw Márton, Bajusz Csaba Ádám, Mottl Rita | BELSŐÉPÍTÉSZET: Studio Fragment Kft., Csóka Bálint (Kroki Stúdió) | SZIGNALIZÁCIÓ: Studio Fragment Kft., Parák Andrea | TARTÓSZERKEZETEK: Szaniszló Gábor (Tetra-Plan Kft.), Móczár Balázs (Geoexpert Kft.) | MÉLYALAPOZÁS: Ament András, AA4 Mérnökiroda Kft. | ÉPÜLETVILLAGOSSÁG: Artrea Consulting Kft. | ÉPÜLETGÉPÉSZET: Viczai János | SPRINKLER: Molnár Gábor (Piroplan) | KERT- ÉS TÁJÉPÍTÉSZET: Gardenworks Kft. | ÉPÜLETSZERKEZETEK: Sipos Gergő (Arkkhitehti Kft.) | TŰZVÉDELME: Dr. Takács Lajos Gábor | AKADÁLYMENTESÍTÉS: Babits Bernadett | KONYHATECHNOLÓGIA: Gauland András (Teco Gastro) | FELVONÓK: Déri László (Viron Mérnökiroda Kft.) | ÚT- ÉS KÖZLEKEDÉS: Balogh Balázs | MEGBÍZÓ: Semmelweis Egyetem | BONYOLÍTÁS, MŰSZAKI ELLENŐRZÉS: Bmsk Zrt. | KIVITELEZÉS: Laki Zrt.